

мають сенсу, зазначається у Декларації Помісного Собору, оскільки в цей спосіб "людина ставить себе і свої інтереси в центр життя, вважаючи отримання задоволення головною метою свого існування"¹⁷.

Відтак, з онтологічних засад православ'я, які набувають ригористичного есхатологічного сенсу, євроінтеграція для України загрожує духовною небезпекою. Подальший рух європейської цивілізації, а за нею і українського суспільства в напрямку набуття людьми споживацького світогляду неминуче, вважає Помісний Собор, "приведе до їхнього руйнування, яке буде прискорюватися екологічними катастрофами та поглибленням протиріч між європейською та іншими цивілізаціями"¹⁸.

І все ж головна небезпека від євроінтеграції для України вбачається в іншому, істотнішому. Церкву турбує, що вже зараз в середовищі провідних європейських націй відчувається посилене бажання відмовити християнству в суспільному впливі, замкнути його в рамках приватного життя. І тому ставиться такий діагноз духовної кризи християнської церкви у зв'язку з перспективою України інтегруватися в Європу: "Відмова від сформованих християнством духовних і культурних традицій європейської цивілізації, яскравим прикладом якої є вперте небажання згадувати в основоположному документі Європейського Союзу (йдеться про прийняту Європейським Союзом Конституцію - П.Я.) про християнське коріння Європи, штовхає цю цивілізацію ще ближче до глибокої кризи і розпаду"¹⁹. Таким чином, помісний Собор поставив перед Церквою та її вірними генеральне питання: чи варто інтегруватися в Європу, яка переживає глибоку духовну кризу і стоїть перед прірвою розпаду християнської цивілізації? Зрештою, саме так ставиться це актуальне питання й духовними авторитетами Руської православної церкви - священноначалієм Московської патріархії. Здається, на цій висхідній точці сучасної геополітики обидві Православні церкви України об'єдналися. Православ'я дотримується традиційного есхатологічного мислення, а католицизм, намагаючись в душі "аджорнаменто" євангелізувати церкву і через євангелізовану церкву євангелізувати світ, соціалізує своє віровчення, наближає його до проблем сучасного світу і проблем сучасної людини.

Позиція протестантських церков в Україні щодо глобалізаційних процесів і відповідно євроінтеграції відзначається гнучкістю, реалізмом, широким, а не вузькоконфесійним поглядом на ці проблеми сучасного світового розвитку. У цьому сенсі чітко й послідовно сформульована вона, скажімо, в соціальній концепції Церкви АСД: глобалізація (а відтак, і євроінтеграція) розглядається як нове явище в світовій історії, як новий етап світового співтовариства. Така об'єктивна оцінка ґрунтується на тому, що глобалізація охоплює всі сфери людського життя, об'єднуючи політичні, економічні й соціальні процеси світового соціуму. Створення єдиного інформаційного простору, розширення економічних, наукових і культурних зв'язків – все це, вважає Церква АСД, прискорює хід історії. Підштовхують рід людський до об'єднання і негативні фактори – загроза глобальної екологічної кризи, міжнародна злочинність і тероризм, нові небезпечні хвороби, які загрожують цілим континентам, і багато іншого. Все це, як зазначено в "Основах соціального вчення Церкви АСД в Україні", засвідчує про необхідність термінових скоординованих зусиль усіх народів і держав.

Разом з тим, оцінюючи об'єктивні й загальнокорисні факти глобалізації, протестантські церкви звертають увагу і на негативні тенденції: зростаючу матеріалізацію інтересів сучасного людства; моделювання інтересів і запитів населення за допомогою засобів масової інформації; спроба реконструювання релігійно-державних союзів.

Своє завдання в умовах глобалізації і євроінтеграції протестантські Церкви вбачають у зміцненні таких світоглядних і морально-етичних основ, як: активна життєва позиція і участь віруючих у всіх творчо значимих процесах сучасного суспільства; молитва про дарування мудрості й успіхів українським державним діячам у сфері глобальної, зокрема євроінтеграційної, політики з урахуванням національних інтересів України; неучасть в антиглобалістських програмах та інших екстремістських діях.

*К.Гудзик**

Нова національна доктрина Москви і Україна

В квітні в цього року в Москві відбувся десятий Всесвітній російський народний собор, на який з'їхалося дві з половиною тисячі учасників як із регіонів Росії, так і з-за кордону. Тема Собору — «Віра.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Так само.

¹⁹ Там само.

* Кореспондент газети "День", друкується за публікацією в газеті.

Людина. Земля. Місія Росії у XXI столітті». Присутні шукали відповіді, зокрема, на запитання, що стосуються прав людини. Наприклад, на таке: «Якою мірою бачення загальноприйнятих прав людини дозволяє православному народу жити відповідно до сповідуваної ним віри?». Доповідь, присвячену цій животрепетній темі, зробив митрополит Кирил Гундяєв - глава Відділу зовнішніх церковних зв'язків (ОВЦС) Руської православної церкви (РПЦ). Його доповідь затьмарила, без перебільшення, всі інші виступи і зацікавила не лише церковну, але й світську громадськість Росії. І це не дивно. Доповідач зробив спробу (не дуже вдалу) протиставити Всезагальній декларації прав людини (далі — Всезагальна декларація), прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році, нову концепцію цих самих прав, розроблену в кабінетах Московської патріархії. Він велемовно доводив, що «концепцією прав людини сьогодні прикриваються брехня, образа релігійних та національних цінностей» і що Всезагальна декларація «не дозволяє православному народу жити відповідно до сповідуваної ним віри».

Філіппіки Митрополита, спрямовані на «ліберальні» права людини, легко розшифровуються: міжнародні моніторинги релігійних свобод у країнах світу систематично відзначають грубі порушення прав віруючих у Росії. Можливо, саме тому митрополит Кирил вирішив довести всьому світу, що розуміння прав людини, яке прийшло в Росію із Заходу, чуже етичним нормам «російської цивілізації» з тієї причини, що права людини в їх сучасному європейському розумінні ставлять у підлегле становище право особистості на релігійне життя. На превеликий жаль, митрополит Кирил у своїй доповіді не вважав за потрібне «пройтися» по статтях Всезагальної декларації і пояснити без гучних й туманних гасел свою незгоду з ними. Неважко, однак, припустити, що главі ОВЦС не подобається, наприклад, стаття 18 Всезагальної декларації: «Кожна людина має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноосібно, так і спільно з іншими, публічним або приватним порядком у вченні, богослужінні та виконанні релігійних і ритуальних обрядів».

У зв'язку з «новою доктриною» РПЦ виникає багато питань. По-перше, як бути з тим, що Всезагальну декларацію свого часу було прийнято і підписано вищим керівництвом СРСР і що офіційна відмова від неї означає вихід Росії з ООН? І чи чекає Московська патріархія такого рішучого політичного кроку від уряду Путіна? Але головне питання все-таки в іншому: що заважає російському народу православному «жити сьогодні відповідно до сповідуваної ним віри»? Невже саме вплив Всезагальної декларації прав людини? І як нам, смиренним громадянам, пов'язати цей вплив з багатовіковим устроєм російського церковного життя?

Викликає подив і такий важливий пасаж доповіді: «Якщо нам вдасться задіяти потенціал традиційних релігій Росії, її етнічного та культурного розмаїття і виробити загальноприйнятну (прийнятну для кого? — Авт.) концепцію з питань прав людини та гідності особистості, це відкриє перед нами нові перспективи, допоможе змінити і покращити образ людської цивілізації (разюча скромність!). Підкреслимо, що йдеться тільки про «традиційні» — за визначенням РПЦ — релігії Росії: православ'я, іслам, іудаїзм та буддизм. Тоді як у Росії є десятки інших релігій та конфесій, у тому числі традиційні протестанти. Як бути з правами цих «нетрадиційних» у «поліпшеному варіанті людської цивілізації»?

У своїй доповіді митрополит Кирил звернувся до законодавців і закликав їх, зокрема, переглянути законодавчі норми, які «суперечать думці більшості» (читай — православних) і розробити закони, які допускають релігійні організації в освіту, армію та охорону здоров'я. А щодо призначення власне правозахисту, то, як сказав доповідач, його місія полягає сьогодні в тому, щоб протидіяти маніпуляціям свідомістю, «залученню людей до злочинності, работоргівлі, проституції, наркоманії, ігроманії» (нам завжди здавалося, що цим займаються інші організації).

В одному з постулатів, прийнятих Собором на основі доповіді митрополита Кирила, говориться: «Існують цінності, які стоять не нижче (тобто вище), ніж права людини. Це такі цінності, як віра, моральність, святині, Вітчизна». Можна по-різному трактувати можливість і допустимість такого порівняння, але для тих людей, які пережили тоталітарний радянський режим, це означає тільки одне — повернення всесильної державної машини придушення всіх і всіляких свобод та прав людини. А як ясно відчувається в цьому ностальгія деяких владик РПЦ за старим режимом, за візантійською симфонією Церкви та Держави! От тільки б зуміти досить переконливо довести світській владі відданість та незамінність російського православ'я!

Досить важливим у доповіді митрополита Кирила є ще те, про що він промовчав. Як відомо, РПЦ функціонує не лише у межах Російської федерації — її митрополії або екзархати існують у кількох незалежних державах (Україна, Білорусія, Молдова, Естонія та ін.); неминуче також «возз'єднання» (улюблене слово російського істеблшменту) з Руською православною церквою за кордоном. І нам, українцям, дуже цікаво знати, чи є нова доктрина, розроблена ОВЦС, «цивілізаційно-універсально-всеправославною»? Чи помилують?

Знайомство з доповіддю митрополита Кирила породжує багаті асоціації. Пригадуєш, наприклад, історію кріпацтва в Росії, скасованого на кілька століть пізніше, ніж у багатьох інших країнах Європи, а потім відновленого у ХХ столітті; історію гонінь на старообрядців, греко-католиків, баптистів; «русифікацію» Прибалтики та Грузії за царських і радянських часів та багато іншого. Тепер з'явився ще один захоплюючий сюжет: «Як у Росії скасовували Всезагальну декларацію прав людини».

На закінчення процитуємо російського правозахисника Вадима Прохорова: «Права не можуть бути зайвими. А от засилля однієї конфесії може призвести до того, що церква володітиме зайвими правами. До того ж, у нас багато структур, крім РПЦ, які хотіли б обмежити права громадянина. Але що взагалі може бути вище, ніж права людини? Нічого» (Газета “День”. – 2006. - № 63).

*П.Крالیук**
*о.Онуфрій (Я.Хаврук)***

Конфесійний конфлікт в Острозі у просторі загальноукраїнської ситуації

У кінці 2005 р., напередодні виборів до Верховної Ради, районний центр Рівненської області, місто Острог стало місцем гострого конфесійного конфлікту між прихильниками Київського й Московського патріархатів. Цей конфлікт мав не лише суто конфесійні, а й чітко виражені політичні аспекти. Тому до Острога була привернута увага різних сил. Про цей конфлікт говорилося в засобах масової інформації (як України, так і Росії), сюди приїжджали “прихильники православ'я” з різних регіонів нашої держави. Зрештою це питання стало предметом розгляду на Верховній Раді.

Фактично підґрунтя цього конфлікту сягає початків української незалежності, коли в нашій державі почали паралельно діяти структури Української Православної Церкви Київського та Московського патріархатів. Незважаючи на те, що більша частина православних віруючих виявляє свою прихильність до Київського патріархату, переважна кількість храмів все таки опинилася в підпорядкуванні духовенства Московського патріархату. Острог у даному випадку не став винятком. Тут два православні храми контролюються УПЦ МП. Це - величний Богоявленський собор, пам'ятка архітектури середини ХУ ст., а також Свято-Воскресенська церква. Щодо вірних Київського патріархату, то вони змушені були задовольнятися невеликою капличкою. Рішення ж про почергове богослужіння у Богоявленському соборі духовенство УПЦ МП виконувати не збирається. Деякі вірні УПЦ КП навіть їздять на богослужіння в села, де наявні зареєстровані громади цієї церкви.

Рано чи пізно ця диспропорція повинна була дати про себе знати. Сталося це в той момент, коли Московський патріархат в Україні вже не мав такої підтримки з боку влади, як раніше. 17 жовтня 2005 р. більшість членів парафіяльної ради Свято-Воскресенської церкви разом із настоятелем прийняли рішення перейти до Київського патріархату. Про дане рішення швидко довідалися прихильники Московського патріархату. 23 жовтня (це була якраз неділя) вони прибули на богослужіння до Воскресенської церкви. Були це переважно священики Московського патріархату з Рівного, ченці Межирицького монастиря, власне, люди, що не мали відношення до даної парафії. Заїжджі гості організували ніби парафіяльні збори і заявили, що Свято-Воскресенська церква й надалі залишається за Московським патріархатом. Щоб уникнути небажаних наслідків, місцева влада вирішила тимчасово припинити функціонування храму.

Своєрідної кульмінації конфлікт досягнув 29 жовтня. Цього дня в Острог мав приїхати патріарх Філарет й служити вечірню у Свято-Воскресенському храмі. Того дня з самого ранку до церкви почали підтягуватися священнослужителі Московського патріархату зі своєю паствою. Приїхали вони з Рівненської, Хмельницької та інших ближніх областей. Також майже всі монастирі Московського патріархату в Рівненській області прислали своїх людей. Прибули також ченці й з Почаївської лаври. Найколеритніше виглядали “захисники православ'я” з південних регіонів України - Одеської області та Автономної Республіки Крим, які представляли організацію “Прорив”. Серед гасел, які вони висували, були “С нами Бог и Россия”. Про замовність цієї акції свідчило те, що відразу ж вранці 29 жовтня біля Свято-Воскресенського храму з'явилося чимало кореспондентів різних телеканалів, у т.ч. й телеканалу “Россия”.

Цікаво, як ця подія була представлена засобами масової інформації. Зрозуміло, російське телебачення подало її в тому плані, що, мовляв, в Україні відбувається переслідування “канонічного” (тобто російського) православ'я. Приблизно в такому ж дусі передали інформацію про конфесійний конфлікт в

* Проректор з наукової роботи Національного університету “Острозька Академія”, д.філос.н., проф.

** Єпископ Вінницький УПЦ КП.